

**YURAKNING NOKORONAR KASALLIKLARI: KLINIK AHAMIYATI
VA ILMIY ASOSLARI****Barotov Samandar Soyib O'g'li****Ibragimov Saidburxon Abdumajid o'g'li****O'ktamxo'jayev Yorqinxo'ja Boburxo'ja o'g'li**

Samarqand Tibbiyot universiteti

Annotatsiya

Yurak kasalliklari dunyo bo'ylab o'lim va nogironlikning yetakchi sabablaridan biri hisoblanadi. Yurak kasalliklari orasida keng tarqalgan koronar arteriya kasalliklaridan tashqari, nokoronar yurak kasalliklari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu guruhga yurak mushaklarining yallig'lanishi (miokardit), yurakning infiltrativ kasalliklari (amiloidoz, sarkoidoz), yurak o'smasi, valvulyar patologiyalar, gipertrifikatsion kardiomiopatiya va yurakning metabolik kasalliklari kiradi. Ushbu tezisda nokoronar yurak kasalliklarining tasnifi, diagnostikasi va klinik ahamiyati haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Nokoronar yurak kasalliklari, miokardit, kardiomiopatiya, yurak amiloidozi, yurak sarkoidozi, perikardit, yurakning metabolik kasalliklari, yurak o'smasi, mitral prolaps.

Kirish

Yurak kasalliklari shifokorlar va olimlarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda, chunki ular global sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy muammo tug'diradi. Yurakning koronar kasalliklari keng o'rganilgan bo'lsa-da, nokoronar yurak kasalliklari kamroq e'tibor qaratilgan sohalardan biridir.

Nokoronar yurak kasalliklari yurak mushagi (miokard), yurak qoplamlari (endokard va perikard) va yurak klapanlariga ta'sir qiluvchi patologiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu kasalliklar yurakning struktura va funksiyasini o'zgartirib, bemorlarning hayot sifatini pasaytiradi va o'lim xavfini oshiradi.

Soʻnggi yillarda zamonaviy diagnostika texnologiyalarining rivojlanishi tufayli nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va davolash imkoniyatlari oshdi. Bu esa ushbu mavzuni tadqiq qilishni yanada dolzarb qiladi.

Mavzuning dolzarbligi

Nokoronar yurak kasalliklari diagnostikasi va davolash usullari boʻyicha hali ham toʻliq ishlab chiqilmagan yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Ularning dolzarbligi quyidagi omillar bilan bogʻliq:

1. Keng tarqalganligi – Yurak yetishmovchiligining 30-40% holatlari nokoronar yurak kasalliklari bilan bogʻliq.

2. Differensial diagnostika qiyinchiliklari – Koʻpchilik nokoronar kasalliklar klinik jihatdan koronar kasalliklarga oʻxshash kechadi, bu esa notoʻgʻri tashxis qoʻyilishiga sabab boʻlishi mumkin.

3. Yangi diagnostika va davolash usullarining paydo boʻlishi – Magnit-rezonans tomografiya (MRT), PET-CT kabi texnologiyalar orqali nokoronar yurak kasalliklarini aniqlashning yangi usullari paydo boʻlmoqda.

4. Yurakning genetik va metabolik kasalliklariga boʻlgan qiziqishning ortishi – Koʻplab nokoronar yurak kasalliklari genetik mutatsiyalar yoki metabolik buzilishlar bilan bogʻliq boʻlib, ularni chuqur oʻrganish zarurati mavjud.

5. Nogironlik va oʻlim holatlariga taʼsiri – Nokoronar yurak kasalliklari oʻz vaqtida aniqlanmasa, yurak yetishmovchiligi va oʻlim xavfini oshiradi.

Shu sababli, nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va samarali davolash usullarini ishlab chiqish tibbiyotning dolzarb yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi.

Mavzuning ilmiy asosi

Nokoronar yurak kasalliklari turli mexanizmlarga asoslangan boʻlib, ularni ilmiy jihatdan quyidagi asosiy guruhlariga boʻlish mumkin:

1. Yalligʻlanishli kasalliklar – Miokardit, perikardit, endokardit.

2. Infiltrativ kasalliklar – Yurak amiloidozi, sarkoidozi.

3. Kardiomiopatiyalar – Dilatatsion, gipertrifikatsion, restriktiv kardiomiopatiyalar.

4. Metabolik va genetik kasalliklar – Fabri kasalligi, mitoxondrial miopatiyalar.

5. Yurakning o'sma kasalliklari – Miksoma, sarkoma, metastatik o'smalar.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nokoronar yurak kasalliklari patogenezida immunologik, genetik va metabolik omillar muhim rol o'ynaydi. Shu bois, genetik tadqiqotlar va immunoterapiyaning rivojlanishi bu kasalliklarni davolashning yangi usullarini taklif qilmoqda.

Natijalar va muhokamalar

Nokoronar yurak kasalliklari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar quyidagi natijalarga olib keldi:

1. Diagnostika usullarining takomillashuvi – Yurak MRT, PET-CT va genetik testlar yordamida oldin aniqlanmagan patologiyalar aniqlanmoqda.

2. Individual davolash strategiyalarining ishlab chiqilishi – Immunologik va metabolik terapiyalar yordamida bemorlarning hayot sifatini yaxshilash mumkinligi isbotlandi.

3. Davolash samaradorligining oshishi – Kortikosteroidlar, immunosupressorlar va antimetabolik preparatlar infiltrativ va yallig'lanishli yurak kasalliklarida yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda.

4. Yangi biologik markerlarning aniqlanishi – Yurak amiloidozi va sarkoidozi uchun spetsifik biomarkerlar orqali kasalliklarni erta bosqichda tashxislash imkoniyati paydo bo'ldi.

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va davolash bo'yicha tadqiqotlar yanada rivojlantirilishi lozim.

Xulosa

Nokoronar yurak kasalliklari yurak mushagi, qoplamalari va klapanlariga ta'sir qiluvchi patologiyalar bo'lib, ularning diagnostikasi va davolash usullari hali ham izlanish bosqichida. Diagnostik texnologiyalar rivojlanishi va molekulyar tibbiyot sohasidagi yutuqlar ushbu kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash imkoniyatini oshirmoqda.

Kelajakda nokoronar yurak kasalliklari bo'yicha genetik va immunologik tadqiqotlarni yanada rivojlantirish, yangi biomarkerlarni aniqlash va innovatsion terapiya usullarini ishlab chiqish muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Braunwald, E. – Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. Elsevier, 2023.
2. WHO – Cardiomyopathies and Myocarditis: Global Epidemiology and Management. Geneva, 2024.
3. Maron, B.J. – Hypertrophic Cardiomyopathy: Diagnosis and Treatment Advances. JACC, 2023.
4. National Heart, Lung, and Blood Institute – Pericardial Diseases: Clinical Guidelines. Bethesda, 2024.
5. European Society of Cardiology – Noncoronary Heart Diseases: Guidelines and Recommendations. ESC Press, 2023.
6. Mayo Clinic – Infiltrative Cardiomyopathies: Diagnostic and Therapeutic Approaches. Rochester, 2024.